

— Режим доступу: [/http://www.syksu.ru/vestnik/2006/2006-1/8.htm](http://www.syksu.ru/vestnik/2006/2006-1/8.htm). 5. Кушнір І. М. Особливості організації маркетингового контролінгу діяльності торговельних підприємств в умовах кризи [Електронний ресурс] / Кушнір І. М., Количева Ю. А. / Дон. ін.-тут МАУП — Режим доступу: <http://intkonf.org/>. 6. Лебедев П. Контролінг витрат на маркетинг і просування [Електронний ресурс] / П. Лебедев — Режим доступу: <http://www.troek.net/>. 7. Левків Г. Я. Маркетинговий менеджмент: підруч. / Г. Я. Левків, Р. М. Минів, Б.Б. Батюк. — Львів: Сполом, 2010. — 228 с. 8. Пушкар М.С. Контролінг — інформаційна підсистема стратегічного менеджменту: моногр. / Пушкар М. С., Пушкар Р. М. — Тернопіль: КартБланш, 2004. — 370 с. 9. Фалько С. Контролінг на підприємстві / С. Фалько, В. Носов. — М.: Знання Росії, 1995. — 80 с. 10. Фольмут Х. Інструменти контролінга от А до Я / Х. Фольмут. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 288 с. 11. Шеремет А. Управленческий учет: учеб. /А. Шеремет, О. Николаева, С. Полякова. — М.: ФБК-Пресс, 2005. — 344 с.

КОНТРОЛІНГ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОМИШЛЕННОМУ ПІДПРИЯТТІ: ВОПРОСИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Рассмотрены основные подходы к определению термина «контролинг» украинскими и зарубежными учеными. Определено концепцию процесса маркетингового контроллинга на предприятии, приведены факторы, которые усложняют внедрение маркетингового контроллинга.

KONTROLING OF MARKETING ACTIVITY ON INDUSTRIAL ENTERPRISE: QUESTION OF THEORY AND PRACTICE

The main approaches to the definition of «controlling» the Ukrainian and foreign scientists, defines the concept of controlling the process of marketing the company, are factors that complicate the implementation of marketing controlling the enterprise.

Стаття надійшла 25.05.11

УДК 338.24

О. Ю. Бігальська

Українська академія друкарства

РОЛЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ЗМІЦНЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ОСНОВ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Описується історія розвитку малого підприємництва в Україні та вплив його на соціальну ситуацію. Окреслюються шляхи впливу суб'єктів малого підприємництва на економічні основи домогосподарств, на їхню дохідну й видаткову частини сімейних бюджетів.

Домогосподарство, доходи домогосподарств, витрати, малий бізнес, зайнятість населення, система оподаткування

Роль і функції малого бізнесу з точки зору загальноекономічних позицій полягають в тому, що він є одним з найважливіших дієвих факторів економічного розвитку суспільства, який базується на ринкових методах господарюван-

ня. Його важливим обов'язком є сприяння соціально-політичній стабільності суспільства. Відведення особливого місця в економічній системі держави й житті суспільства малому бізнесу зумовлено тим, що він є одним з провідних секторів ринкової економіки і значною мірою впливає на зайнятість, темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику внутрішнього валового продукту, структурну перебудову економіки, характеризується швидкою окупністю витрат. Мале підприємництво відіграє важливу роль у створенні додаткових робочих місць, як правило, має високу мобільність і раціональні форми управління, формує новий соціальний прошарок підприємців-власників, дає змогу багатьом працівникам реалізувати свої можливості, забезпечити достойні умови життя для своїх сімей.

Метою даної статті є вивчення способів впливу малого бізнесу на зміцнення економічних основ домогосподарств України.

Місце малого бізнесу та його вплив на різного роду процеси в Україні досліджувалися багатьма авторами. Серед них — З. С. Варналій, В. Б. Васюта, З. С. Ватаманюк [1–3], які у своїх працях висвітлювали сутність і роль малого бізнесу в умовах вітчизняної економіки, його соціальну значимість, державне регулювання і підтримку. Однак поза увагою дослідників залишилися питання впливу малого бізнесу на розвиток і функціонування домогосподарств.

Згідно з Указом Президента України «Про державну підтримку малого підприємництва», суб'єктами малого підприємництва є зареєстровані у встановленому порядку фізичні особи, що займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, а також юридичні особи — суб'єкти підприємництва будь-якої організаційно-правової форми господарювання та форми власності, в яких середня облікова чисельність працюючих за звітний період не перевищує 50 осіб та обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не більший 1000,000 тис. грн [6].

Малий бізнес, як і домогосподарство, є важливим чинником вирішення економічних і соціальних проблем. Як правило, це формування конкурентних ринкових відносин, які сприяють кращому задоволенню потреб населення і суспільства; поліпшення якості товарів, робіт, послуг; наближення виробництва товарів і послуг до конкретних споживачів; залучення особистих коштів населення для розвитку виробництва; створення додаткових робочих місць, скорочення рівня безробіття; сприяння розкриттю здібностей людей, розвитку різних видів ремесел; формування соціального прошарку власників, підприємців; активізація науково-технічного прогресу [3].

Найінтенсивніше малий бізнес почав розвиватися після 1992 року, з прийняттям Законів «Про підприємництво», «Про підприємства в Україні» та ін., які спонукали підприємливих людей на законних підставах розпочинати власну справу, проявляти себе в бізнесі, самостійно вирішувати матеріальні проблеми. Сприяли цьому і пільги в оподаткуванні новоутворених малих підприємств. Як одна з найдоступніших форм підприємницької діяльності, мале підприєм-

ництво дозволяло одним людям започатковувати власну справу й отримувати при цьому прибутки, іншим давало можливість влаштування й отримання заробітної плати — основного джерела наповнення сімейного бюджету. Отже, з'явилася можливість поліпшити своє матеріальне становище.

Однак прискороеного розвитку малий бізнес набув після прийняття Указу Президента України «Про внесення змін до Указу Президента України від 03.07.98 р. №727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28.06.99 р. № 746/99. Ним було прийнято нову редакцію Указу «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» [5]. Даний указ змінив 16 податків і зборів, у тому числі податок на додану вартість (ПДВ) для суб'єктів малого підприємництва, на один податок за ставкою 10% від обсягу реалізованої продукції, або 15 податків і зборів — на один податок за ставкою 6% від обсягу реалізованої продукції для суб'єктів малого підприємництва, які побажали залишитися платниками ПДВ. Це дозволило значно зменшити податковий тиск на малі підприємства. Разом з тим значно спростилися податковий і бухгалтерський облік, що було важливим для підприємств, які створювалися. Приватні підприємці — фізичні особи сплачували єдиний податок за ставками в межах 20–200 грн, котрі встановлювалися місцевими органами влади. Одночасно указана ставка збільшувалася на 50% за кожного найманого працівника.

Зазначені пільги були сприйняті населенням схвально. Це давало можливість більшій кількості людей започаткувати підприємницьку діяльність, що зумовило зростання кількості малих підприємств і покращення економічних результатів їх господарювання (рис. 1).

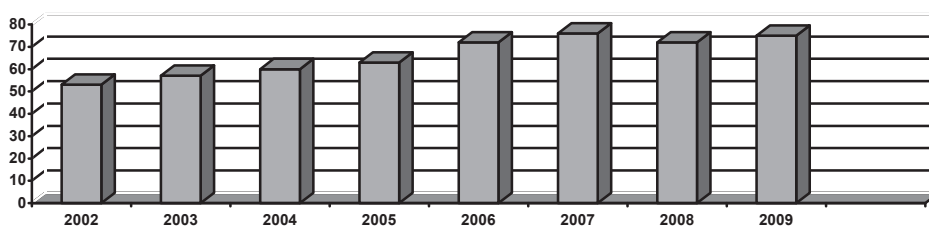

Рис. 1. Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення в 2002–2009 рр.¹

Як бачимо, кількість малих підприємств упродовж 2002–2009 рр. мала постійну тенденцію до зростання. Це стосується і кількості найманих працівників на суб'єктах малого підприємництва, однак з 2004 року відбувся незначний спад. Адже після запровадження нової редакції Закону України «Про

¹ Графіки складено автором на основі даних Держкомстату України.

загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який вступив у дію з 01.01.2004 р., суб'єкти підприємницької діяльності, що працюють за спрощеною системою оподаткування, змушені були прийняти загальний принцип сплати внесків до пенсійного фонду (зазначені вище укази Президента України звільняли цих суб'єктів від сплати всіх соціальних внесків) [4]. Це призвело до зменшення відсотка найманих працівників до загальної кількості найманих працівників підприємств, установ і організацій. Така ситуація негативно відобразилася на економіці домогосподарств, адже зросло число безробітних. Проте з 2006 року економіці вдалося подолати цей спад, і вже в наступні роки кількість працівників на малих підприємствах почала зростати (рис. 2).

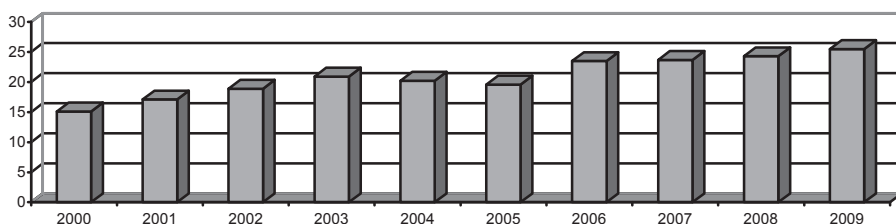

Рис. 2. Частка кількості найманих працівників на малих підприємствах до їх загального числа на підприємствах-суб'єктах підприємницької діяльності (у процентах)

З кожним роком все більше сферу малого бізнесу стали поповнювати власники — члени домогосподарств та наймані працівники з членів домогосподарств.

Таким чином, цей вид бізнесу робить вагомий внесок у вирішення проблеми зайнятості. Ця його функція проявляється в здатності малого бізнесу створювати нові робочі місця й поглинати надлишкову робочу силу під час циклічних спадів і структурних зрушень економіки. У розвинутих країнах на малий бізнес припадає в середньому 50% усіх зайнятих (в Україні близько 25%) та до 70–80% нових робочих місць. Якщо в період криз 70–80-х років ХХ ст. у розвинутих країнах відбувався процес скорочення робочих місць на великих підприємствах, то дрібні фірми їх не тільки зберігали, але й навіть створювали нові. Зростання зайнятості в країні веде до зростання добробуту населення, збільшення дохідної частини їх бюджету за рахунок формування первинних і вторинних доходів (заробітної плати, пенсії), що має місце у вітчизняній економіці (рис. 3).

Як видно з рис. 3, доходи від оплати праці членів домогосподарств збільшилися порівняно з 2002 роком у 5,6 раза, тоді як прожитковий мінімум зріс у 2,1 (у 2002 році складав 342 грн, а в 2009-му — 701 грн). Це свідчить про позитивну тенденцію у сфері оплати праці членів домогосподарств, збільшення дохідної частини їх сімейного бюджету і рівня життя.

Малий бізнес є найдоступнішою формою реалізації підприємницьких здібностей членів домогосподарств. Побудова в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки європейського типу неможлива без підвищення підприємницької активності її громадян. Формування сучасного цивілізованого підприємництва в економічному житті країни — важливий чинник економічного зростання та досягнення гідного рівня життєзабезпечення населення. Ринковий механізм господарювання забезпечує свободу економічного вибору та реалізацію власного економічного інтересу. Не менш важливими ознаками ринкової економіки є реалізація підприємницького потенціалу, мобілізація самостійної ініціативи господарського суб'єкта. Підприємництво виступає рушійною силою соціально-економічного розвитку. Щорічно відбувається збільшення доходів домогосподарств від підприємницької діяльності та самозайнятості (рис. 4).

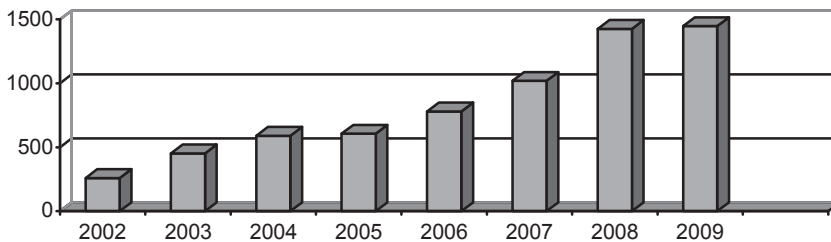

Рис. 3. Динаміка доходів домогосподарства від оплати праці за 2002–2009 рр. (у гривнях)

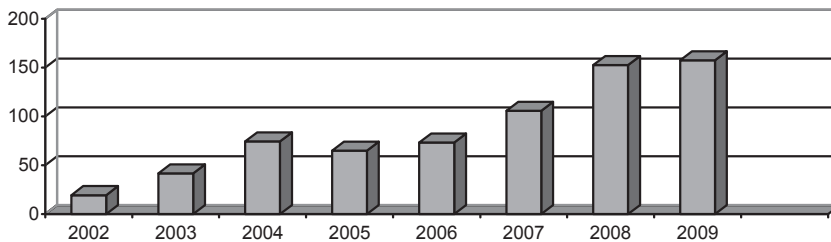

Рис. 4. Динаміка місячних грошових доходів у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство від підприємницької діяльності та самозайнятості (у гривнях)

І хоч величина доходів від підприємницької діяльності та самозайнятості з кожним роком зростає (див. рис. 4), проте абсолютна їх величина мізерна і при сучасних цінах і тарифах не може слугувати серйозним мотивом їх здійснення.

Малий бізнес найбільше серед інших видів бізнесу залежить від банківських кредитів, які, у свою чергу, є нічим іншим як депозитними рахунками населення за умов заощадження. Вкладаючи кошти на депозитні рахунки, члени

домогосподарств бажають отримати за це винагороду у вигляді процентних ставок. Останні служать платою тим самим суб'єктам підприємницької діяльності за користування коштами суспільства. Збільшення обсягів використання малими підприємствами кредитів банків зумовлює зростання дохідної частини домогосподарств за рахунок виплати процентних платежів банками. Отож, розвиток бізнесу, у тому числі й малого, сприяє збільшенню доходів домогосподарств через залучення в них кредитних ресурсів. За 2002–2009 рр. зобов'язання банків по залучених коштах від фізичних осіб істотно зросли (рис. 5).

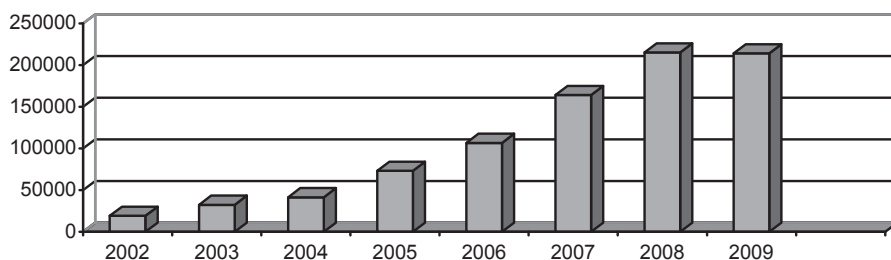

Рис. 5. Зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунки фізичних осіб (у млн гривень)

Як видно з рис. 5, вклади членами домогосподарств на депозитні рахунки банків у 2002 році дуже мізерні. Така ситуація спричинена недовірою людей до банківських установ, коли в 1991 році люди зазнали масових втрат на своїх накопичувальних рахунках. Проте з 2005 року, з виходом економіки України на шлях поступового піднесення, зобов'язання банків за коштами, залученими на рахунки фізичних осіб, почали стрімко зростати.

Метою діяльності будь-якого підприємства є задоволення потреб населення. Малий бізнес робить вагомий внесок у вирішення проблеми вибору домогосподарств, спрямовуючи сферу його діяльності в русло задоволення потреб населення загалом і кожного домогосподарства зокрема. Він оперативно реагує на зміни потреб, переорієнтовує свою діяльність, оскільки є більш мобільним. Безперервний розвиток малого бізнесу позначається на можливості кожного домогосподарства щоденно задовольняти свої потреби у товарах і послугах, що є ознакою розвинутого ринкового механізму.

Однак з 2011 року роль малого бізнесу в зміцненні економічних основ домогосподарств України може суттєво змінитися, адже з прийняттям нового Податкового кодексу малий бізнес вже не буде спроможним існувати так, як раніше — велика кількість суб'єктів підприємницької діяльності просто згортають свою діяльність через підвищений податковий тиск і нові правила ведення підприємницької діяльності. Це спричинить масове безробіття і зубожіння населення. Малий бізнес уже не матиме такого вагomeго впливу на зміцнення економічного становища домогосподарств України, оскільки і сам залишиться на грані виживання.

Розвиток підприємництва у свій час «легалізував» для українського суспільства приватну ініціативу, мінімізував негативні соціальні наслідки структурної перебудови економіки, надавши роботу сотням тисяч українських громадян і забезпечивши їх родинам хоча б мінімальні статки. Такий погляд на роль малого бізнесу поділяє переважна більшість населення України. Розвиток такого роду бізнесу сприяє економічному зростанню, поліпшенню матеріального становища і зміцненню економічних основ домогосподарств України.

1. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З. С. Варналій. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. — 277 с. 2. Васюта В. Б. Розвиток малого підприємництва в Україні у 2004 р. // Економіка і регіон . — 2005. — №4(7). — С. 93–96. 3. Вступ до економічної теорії: підруч. Вид. 3-тє допов. / За ред. З. Ватаманюка. — Львів: Новий Світ, 2006. — 504 с. 4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. №1058-4 // Економіка і регіон . — 2005. — №4(7). — С. 93–96. 5. Указ Президента України «Про внесення змін до Указу Президента України від 03.07.98 р. №727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28.06.99 р. №746/99 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. 6. Указ Президента України «Про державну підтримку малого підприємництва» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

РОЛЬ МАЛОГО БИЗНЕСА В УКРЕПЛЕННІ ЕКОНОМІЧЕСКИХ ОСНОВ ДОМОХОЗЯЙСТВ УКРАИНЫ

Излагаются история развития мелкого предпринимательства в Украине и его влияние на социальную ситуацию. Приводятся пути влияния субъектов мелкого предпринимательства на экономические основы домашних хозяйств, на их доходную и расходную части семейных бюджетов.

THE ROLE OF LITTLE BUSINESS IN UKRAINIAN HOUSEHOLD'S CONSOLIDATION

The history of little business development, its meaning and influence on country social situation is described in the article. The ways of subjects of little business influence on economic bases of Ukrainian households, on their profitable and budget expenditure are directed.

Стаття надійшла 28.04.11

УДК 331.101.26

Л. А. Швайка, М. М. Лепак

Українська академія друкарства

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАТОВАРІВ ПРАЦІ В УМОВАХ ДЕРЖАВНИХ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Висвітлюються результати соціологічного дослідження з визначення мотиваторів праці в умовах державних поліграфічних підприємств.

Мотиватори праці, державне поліграфічне підприємство, соціологічне дослідження

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни однією з найактуальніших і найгостріших проблем є підвищення рівня оплати праці. Ця проблема має об'єктивний характер і зумовлена значним відставанням України за цим показником від стандартів розвинутих країн. Рівень оплати праці залежить від її ефективності та реальних мотиваторів, які в останні роки значно втратили свою дієвість. При формуванні трудових колективів та при використанні праці, як правило, враховується лише один мотиватор — матеріальна винагорода. Інші мотиватори до уваги не беруться або носять епізодичний характер переважно в перші роки функціонування підприємницьких структур. Особливо гострою виступає проблема мотивації праці на державних підприємствах, де рівень оплати праці значно нижчий, ніж на підприємствах з недержавною формою власності і де з кожним роком окремі фактори-мотиватори втрачають своє дієвість. Переоцінка цінностей в суспільстві призвела до того, що рівень оплати праці не завжди залежить від кількості та якості, кваліфікації працівника й інших важливих її чинників. Неврахування реальних мотиваторів керівниками підприємств створює ряд проблем щодо формування трудових колективів, не сприяє конкурентоспроможності бізнес-структур.

За останні роки з'явилося багато публікацій, які окреслюють питання удосконалення державного регулювання праці та її структури, стимулювання, зв'язку з макроекономічними показниками, вивчення психологічних аспектів праці. Однак практично відсутні дослідження факторів мотивації до праці на рівні підприємницьких структур різних організаційно-правових форм власності.

У цій публікації подаються результати соціологічного дослідження, проведеного в умовах державної корпорації ВАТ «Видавництво «Вільна Україна» з вивчення факторів мотивації до праці. Одне з найуспішніших поліграфічних підприємств у минулому сьогодні перебуває в глибокій економічній кризі, що позначається на оплаті праці та мотивації до неї.